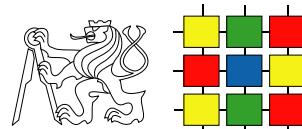

Neinformované metody prohledávání stavového prostoru

Michal Pěchouček, Milan Rollo

Department of Cybernetics
Czech Technical University in Prague

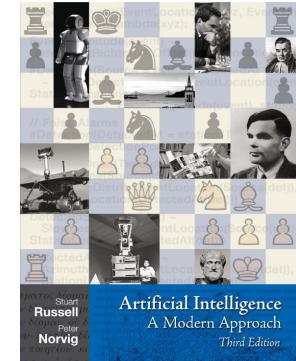

<http://cw.felk.cvut.cz/doku.php/courses/a3b33kui/start>

Použitá literatura pro umělou inteligenci

:: Artificial Intelligence: A Modern Approach (Third Edition) by Stuart Russell and Peter Norvig, 2007 Prentice Hall.

<http://aima.cs.berkeley.edu/>

Úvodní poznámka o umělé inteligenci

Umělá inteligence jako:

- Přístup ke zkoumání a chápání inteligence
 - Přístup ke psaní algoritmů s prvky umělé inteligence (která nemusí být nezbytně lidská):
 - Pro podporu rozhodování, optimalizaci rozhodovacích procesů, autonomii v rozhodování

Úvodní poznámka o umělé inteligenci

Umělá inteligence, jako věda o poznání lidského uvažování a povahy lidských znalostí pomocí modelování těchto na počítači, se dělí do základních větví:

- symbolický funkcionalismus – škola umělé inteligence, která je založena na modelování inteligence pomocí modelování manipulace se symboly, příklad: znalostní systémy, automatické dokazování, plánování
- konekcionismus – škola umělé inteligence, která je založena na modelování inteligence pomocí velkého počtu stejných, fixně svázaných a interagujících výpočetních jednotek, příklad: neuronové sítě
- robotický funkcionalismus (behavioralismus) – který je založen na předpokladu že kombinací velkého počtu specializovaných, ale neinteligentních procesů (černých krabiček) lze dosáhnout inteligentního chování, příklad: inteligentní robotika
- hybridní a další přístupy: multi-agentní přístupy, genetické algoritmy, artificial life, ...

Úvodní poznámka o umělé inteligenci

- **Silná umělá inteligence** (podle Bretana): inteligence, která navozuje mentální stavy identické s mentálními stavy provázejícími lidské porozumění (extrémní definice)

Úvodní poznámka o umělé inteligenci

- **Silná umělá inteligence** (podle Bretana): inteligence, která navozuje mentální stavy identické s mentálními stavy provázejícími lidské porozumění (extrémní definice)
- **Slabá umělá inteligence** (podle Turinga): inteligence, která svými projevy není rozeznatelná od inteligence lidské

Úvodní poznámka o umělé inteligenci

- **Silná umělá inteligence** (podle Bretana): inteligence, která navozuje mentální stavy identické s mentálními stavy provázejícími lidské porozumění (extrémní definice)
- **Slabá umělá inteligence** (podle Turinga): inteligence, která svými projevy není rozeznatelná od inteligence lidské
- **Střední (middling) umělá inteligence** (podle Smithe): inteligence, která je založena na modelech znalostí a mechanismech uvažování identickými s modely a mechanismy používaných při projevech lidské inteligenci

Úvodní poznámka o umělé inteligenci

- **Silná umělá inteligence** (podle Bretana): inteligence, která navozuje mentální stavy identické s mentálními stavy provázejícími lidské porozumění (extrémní definice)
 - **Slabá umělá inteligence** (podle Turinga): inteligence, která svými projevy není rozeznatelná od inteligence lidské
 - **Střední (middling) umělá inteligence** (podle Smithe): inteligence, která je založena na modelech znalostí a mechanismech uvažování identickými s modely a mechanismy používaných při projevech lidské inteligenci
-
- **Turingův test** - test na přítomnost slabé umělé inteligence.
 - **Turingův stroj** - příklad abstraktního stroje, pomocí něhož lze modelovat libovolný algoritmus, počítačový program.

Úvodní poznámka o umělé inteligenci

Symbolický funkcionismus je založen na modelování dvou základních aspektů inteligentního uvažování:

- znalostí
 - uvažování

Obojí lze modelovat na různých úrovních obecnosti. **Silné metody** umožňují obecné modely uvažování, zatímco **slabé metody** jsou specifické.

:: Zjednodušená úloha umělé inteligence podle symbolického funkcionalismu tedy zní: jak reprezentovat ty správné znalosti a naprogramovat takové uvažovací mechanismy, které obohatí soubor znalostí o nové hypotézy.

Úvodní poznámka o umělé inteligenci

Mějme dva extrémní případy implementace umělé inteligence podle symbolického funkcionalismu:

- **silný** – znalosti jsou reprezentovány pomocí systému predikátové logiky a uvažování je reprezentováno výpočetním modelem dedukce
 - **slabý** – znalosti jsou reprezentovány jako množina výroků a uvažování je reprezentováno pomocí souboru if-then pravidel

V obou případech je množina nových znalostí (ať už vytvořených nebo hypotetických) veliká a je potřeba ji inteligentně vytvářet a prohledávat. Strategie prohledávání je součástí modelu uvažování. Prostor nových znalostí se nazývá **stavový prostor**. Při řešení problémů se skládá stavový prostor z meziřešení či pomocných hypotéz. Některá meziřešení jsou klasifikovaná jako cílová řešení.

Řešení problémů, jako jeden z projevů inteligentní uvažování, je chápáno jako problém nalezní (z počátečního stavu s_0) takového stavu s_n , který splňuje vlastnosti požadovaného řešení – $\text{goal}(s_n)$. Takovéto stavy nazýváme cílové – s_{goal} . V některých případech se definuje řešení problému jako problém nalezení cesty z počátečního uzlu do uzlu cílového. Zde neprohledáváme prostor uzlů ale prostor cest.

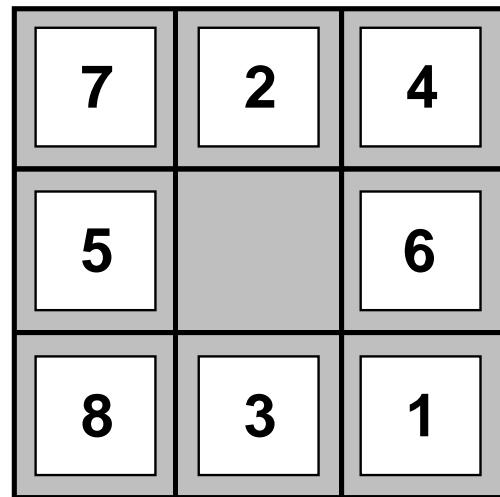
Problém prohledávání stavového prostoru je tedy definován pomocí

- počátečního stavu – s_0
- vlastnosti cílových stavů – $\text{goal}(s_n)$
- množiny stavových operátorů,
- objektivní funkce, ohodnocení ceny použití stavových operátoru

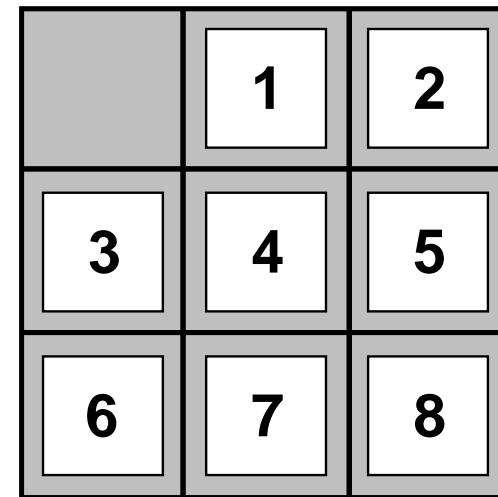
Příklady: problém 8-královen, kryptoaritmetika, šachy, lišák (hra 8-puzzle), dokazování v matematice, porozumění přirozenému jazyku, plánování a rozvrhování, robotická navigace

Situace se vážně komplikuje v případě, že se jedná o dynamicky se měnící stavový prostor – například, při řešení problému v dynamickém prostředí nebo hře s kompetitivním oponentem.

Příklad: Hra Lišák

Start State

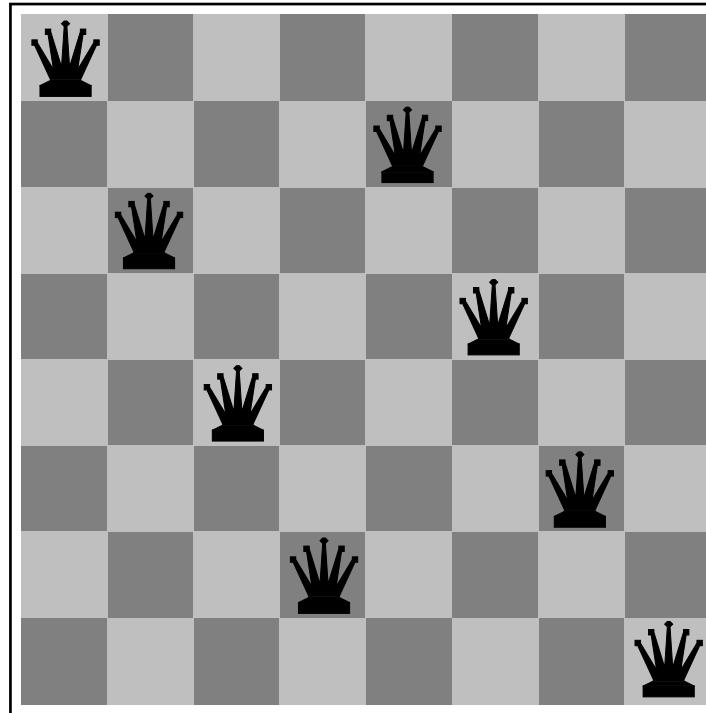

Goal State

✓ Stavový prostor

Příklad: 8-královen

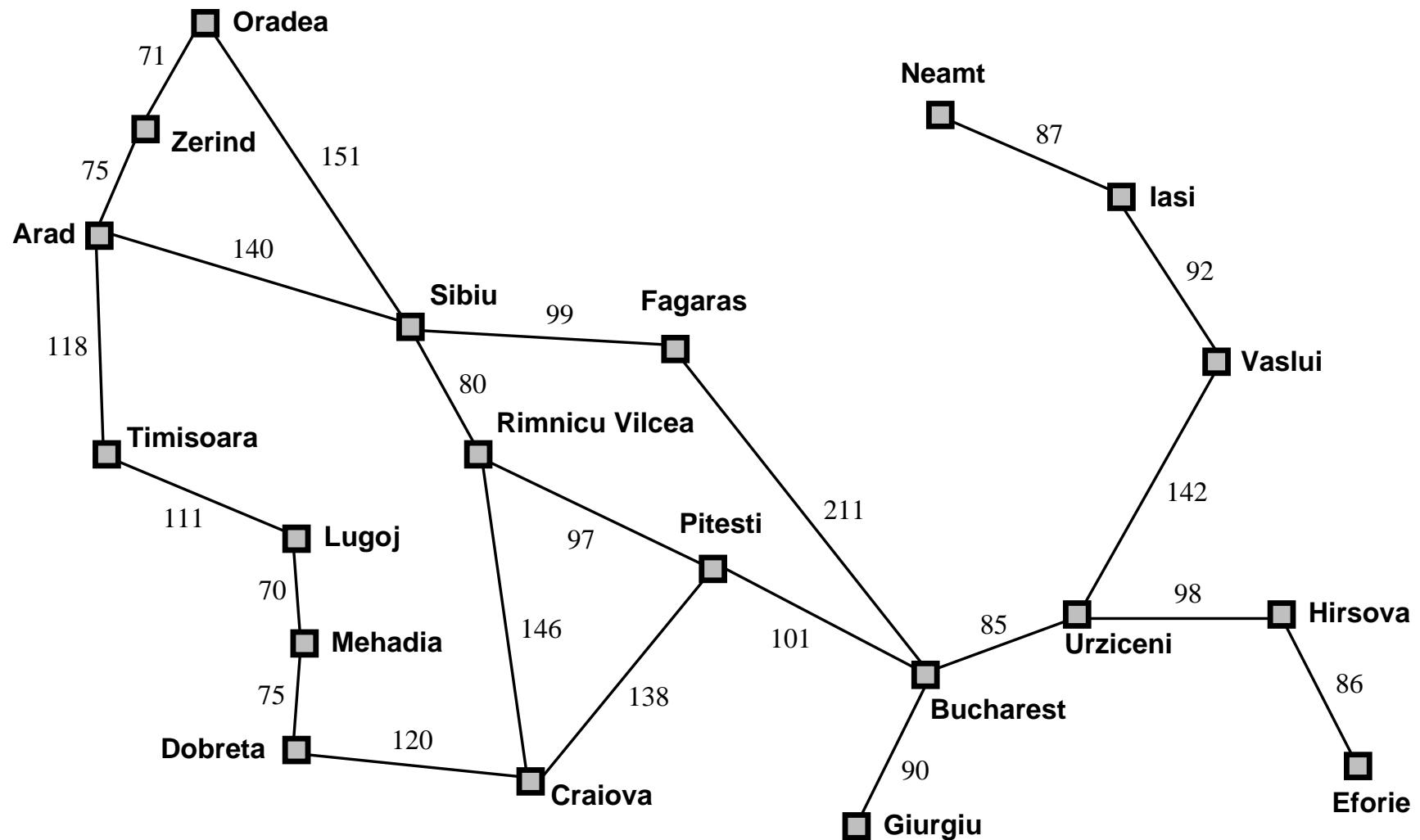
Částečné řešení problému 8-mi královen

Příklad: Kryptoaritmetika

forty	solution:	19786	e.g. f=1, o=9, r=7, etc.
+ ten		+ 850	
+ ten		+ 850	
-----		-----	
sixty		21486	

Příklad: Obchodní cestující

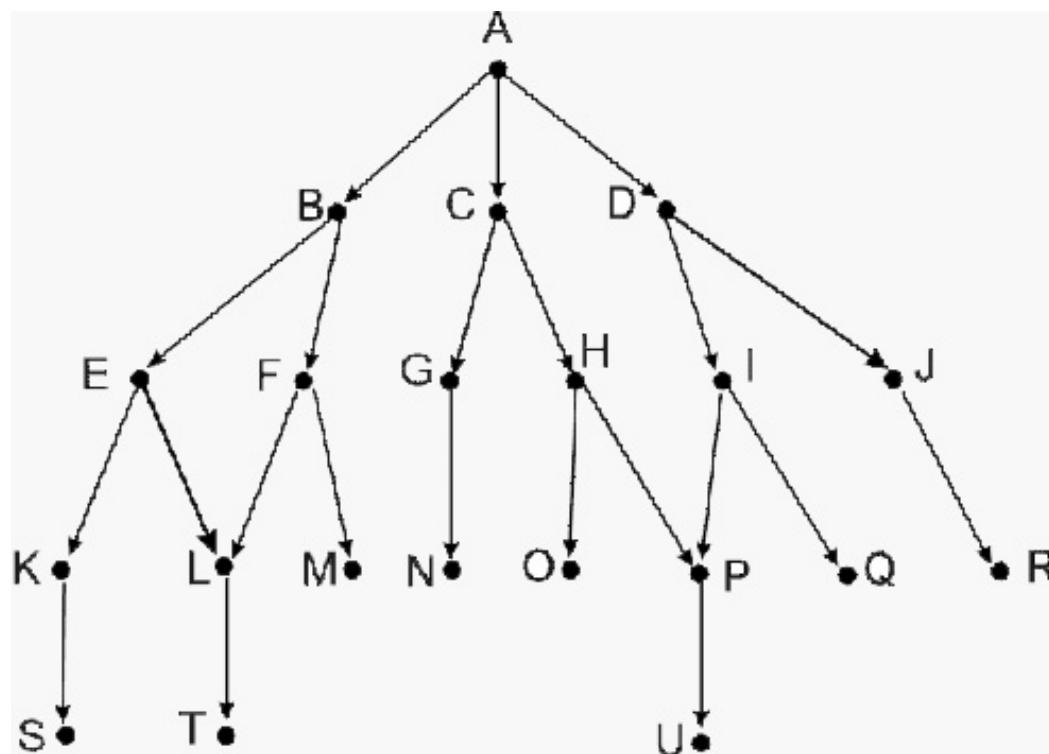
Stejně jako při modelování umělé inteligence tak i při prohledávání stavového prostoru řešíme problémy s

- **reprezentací stavového prostoru** — implementace stavových operátorů (funkce expand), zabránění cyklům, ...
- **algoritmu prohledávání** — rozhodnutí, který operátor expandovat jako první, odhady, heuristiky

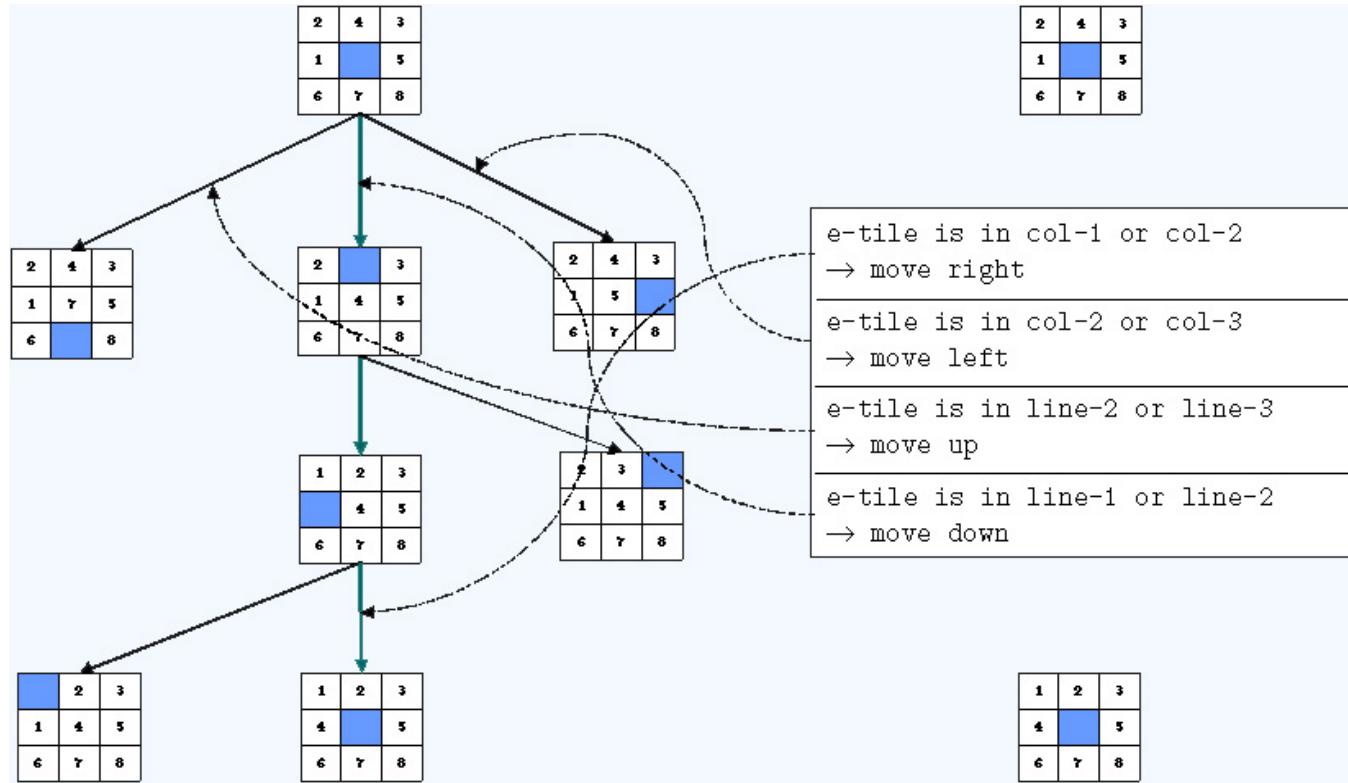
Co požadujeme od úspěšného algoritmu?

- je zaručeno, že algoritmus najde řešení, prohledá celý stavový prostor? – **úplnost**
- ukončí se algoritmus?
- najde algoritmus vždy optimální řešení? – **optimalita**
- jaká je náročnost prohledávání? – **časová** a **paměťová** náročnost

Prohledávání Stavového Prostoru

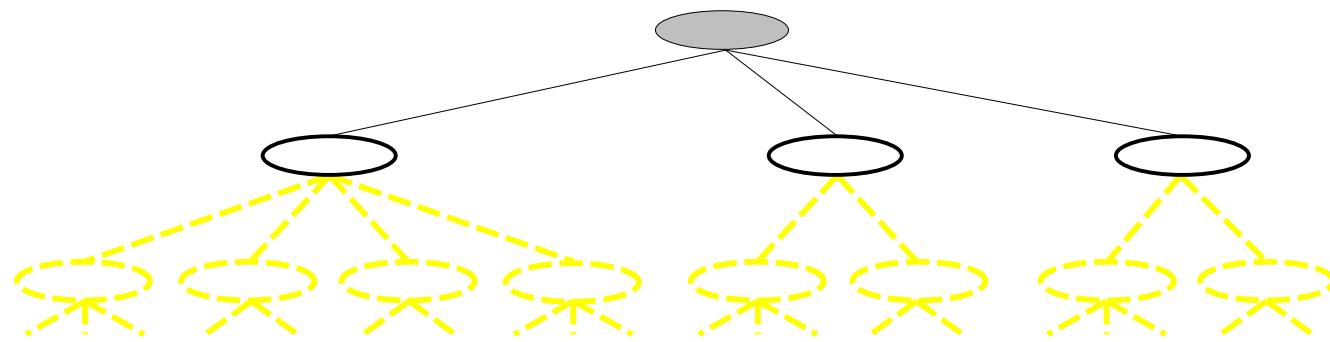
Prohledávání Stavového Prostoru

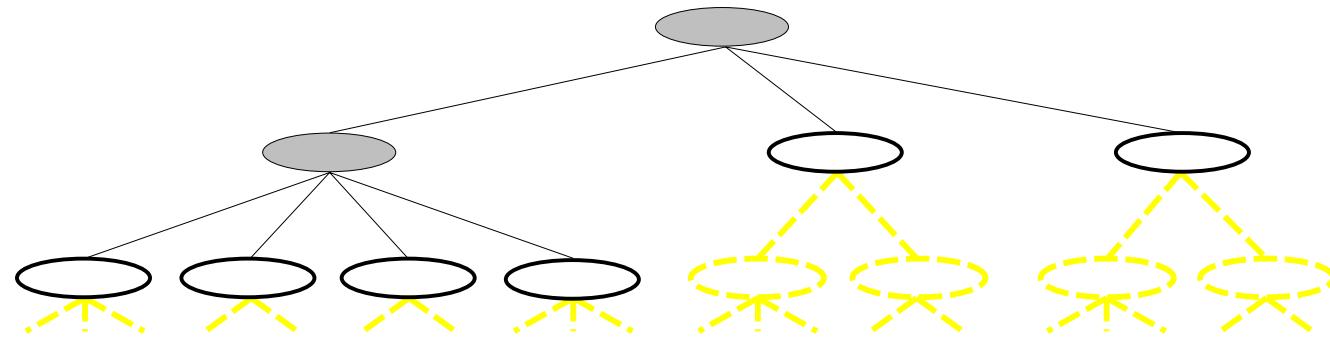
Prohledávání Stavového Prostoru

Prohledávání Stavového Prostoru

Prohledávání Stavového Prostoru

dopředné řetězení – forward chaining

- prohledává prostor od počátku k cíli,
- aplikuje stavové operátory za účelem nalezení nových stavů,
- proces iterativně pokračuje než je nalezeno řešení

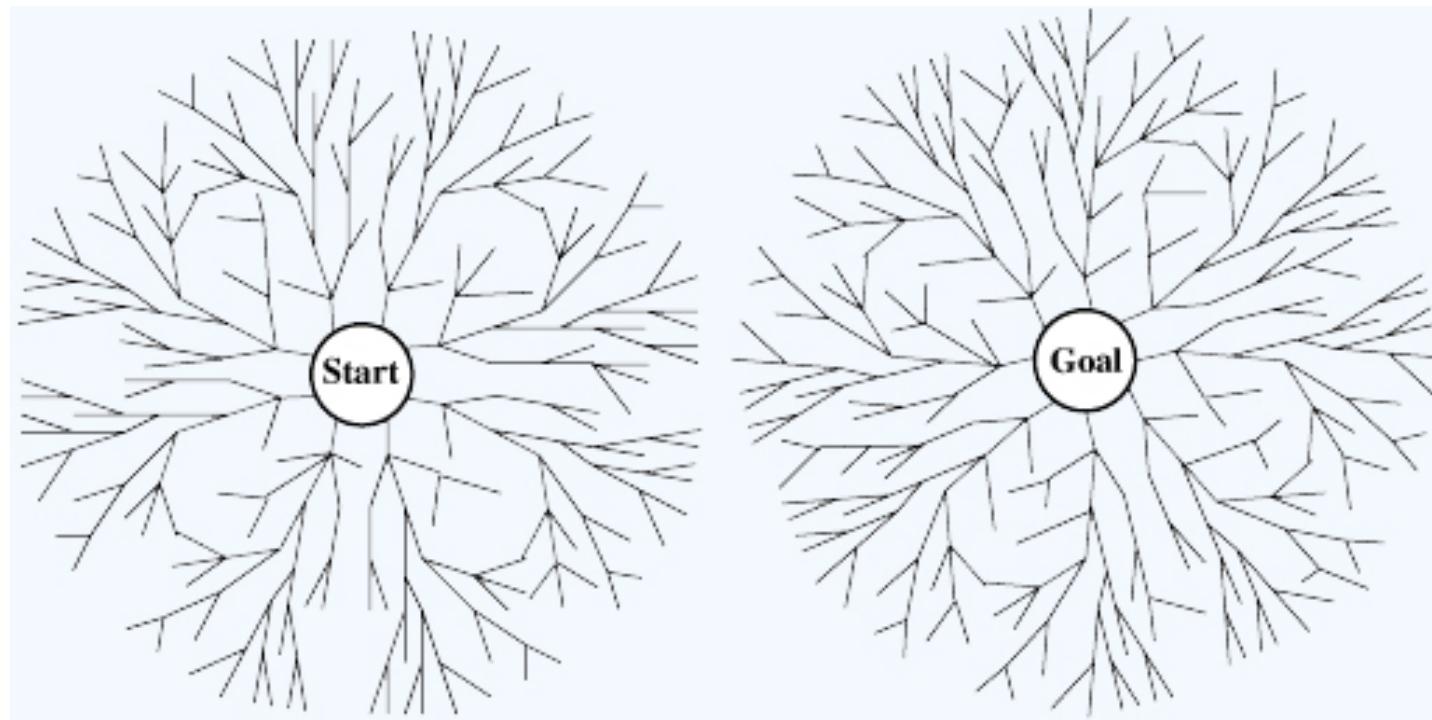
zpětné řetězení – backward chaining

- prohledává prostor od cíle k počátku
- hledá stavové operátory, které generují aktuální stavy
- podmínky těchto operátorů generují nové cíle
- proces pokračuje až do stavu, který popisuje daný problém

Strategie neinformovaného prohledávání stavového prostoru

Alternativní strategie” **Obousměrné prohledávání** (Bidirectional search), prohledává stavový prostor z obou stran

Strategie neinformovaného prohledávání stavového prostoru

Algoritmy prohledávání se dělí také podle toho, v jakém pořadí jsou aplikovány aplikovatelné stavové operátory

- **prohledávání do hloubky** vždy aplikuje stavový operátor na co nejčerstvěji rozbalený stav, v případě selhání aplikuje *backtracking*
- **prohledávání do šířky** nejprve prohledá všechny stavy, které jsou stejně daleko od počátečního stavu před tím než expanduje o další úroveň

Při prohledávání stavového prostoru pracujeme s:

1. dynamicky se generovaným stavovým prostorem ve formě orientovaného grafu
2. s *datovými strukturami*: seznamy, které se používají pro prohledávání stavového prostoru:
 - **open list** – seznam otevřených stavů, slouží k řízení stavové expanze
 - **closed list** – seznam prohledaných uzlů, slouží k zabránění zacyklení

Prohledávání do šířky – Breadth First Search (BFS)


```
begin
    open := [Start]
    while (open <> []) do begin
        X := first(_open)
        open := open - [X]
        if X = GOAL then return(SUCCESS)
        else begin
            E := expand(X)
            open := open + E
        end
    end
    return(failure)
end.
```

znak \neq znamená nerovno,

operátor – znamená odebrání prvku/prvků ze seznamu a

operátor + znamená přiřazení prvku/prvků na konec seznamu


```
function SUM(seq)
    sum <= 0
    for i : 1 to length(seq)
        sum = sum + seq(i)
    return sum
```

- doba trvání algoritmu? (zjednodušení: doba trvání úměrná počtu operací)


```
function SUM(seq)
    sum <= 0
    for i : 1 to length(seq)
        sum = sum + seq(i)
    return sum
```

- doba trvání algoritmu? (zjednodušení: doba trvání úměrná počtu operací)
 - pro $\text{length}(\text{seq}) = n$, $T(n) = 2n + 2$
 - pro různá n můžeme pracovat s $T(n)_{avg}$ a $T(n)_{worst}$


```
function SUM(seq)
    sum <= 0
    for i : 1 to length(seq)
        sum = sum + seq(i)
    return sum
```

- doba trvání algoritmu? (zjednodušení: doba trvání úměrná počtu operací)
 - pro $\text{length}(\text{seq}) = n$, $T(n) = 2n + 2$
 - pro různá n můžeme pracovat s $T(n)_{avg}$ a $T(n)_{worst}$
- asymptotická analýza algoritmu?
 - $T(n) \approx O(f(n))$ if $T(n) \leq kf(n) + c \forall n$

- třídy problémů:

- P problémy - (např.: $O(n^a)$, $O(\log n)$)
- NP problémy - nedeterministické P problémy, na deterministickém Turingově stroji exponentiální složitost
- NP těžké - nejtěžší ze třídy NP, tj. každý problém z NP lze převést na řešení NP-těžkého problému
- NP-úplné problémy - třída NP problémů, které jsou NP těžké a v NP

Mějme b maximální faktor větvení (největší počet hran jdoucích z libovolného uzlu) daného stromu, d - nejmenší hloubka stromu, kde se nachází řešení a m maximální hloubka stromu - může být ∞ .

Mějme b maximální faktor větvení (největší počet hran jdoucích z libovolného uzlu) daného stromu, d - nejmenší hloubka stromu, kde se nachází řešení a m maximální hloubka stromu - může být ∞ .

■ úplné ?

Mějme b maximální faktor větvení (největší počet hran jdoucích z libovolného uzlu) daného stromu, d - nejmenší hloubka stromu, kde se nachází řešení a m maximální hloubka stromu - může být ∞ .

- **úplné:** ANO (je-li b konečné)

Mějme b maximální faktor větvení (největší počet hran jdoucích z libovolného uzlu) daného stromu, d - nejmenší hloubka stromu, kde se nachází řešení a m maximální hloubka stromu - může být ∞ .

- **úplné:** ANO (je-li b konečné)
- **čas ?**

Mějme b maximální faktor větvení (největší počet hran jdoucích z libovolného uzlu) daného stromu, d - nejmenší hloubka stromu, kde se nachází řešení a m maximální hloubka stromu - může být ∞ .

- **úplné:** ANO (je-li b konečné)
- **čas:** $1 + b + b^2 + b^3 + \dots + b^d + b(b^d - 1) = O(b^{d+1})$ – podle algoritmu uvedeného na slidu 25, počítá se počet expandovaných uzlů (maximální počet uzlů na open seznamu), platí jen v případě, že $m > d$ (jinak je $O(b^d)$).

Mějme b maximální faktor větvení (největší počet hran jdoucích z libovolného uzlu) daného stromu, d - nejmenší hloubka stromu, kde se nachází řešení a m maximální hloubka stromu - může být ∞ .

- **úplné:** ANO (je-li b konečné)
- **čas:** $1 + b + b^2 + b^3 + \dots + b^d = O(b^d)$ – lze implementovat v případě, že se testuje je-li expandovaný uzel řešení ihned po expanzi (viz algoritmus na následujícím sladu) – z tohoto algoritmu vycházíme při studování komplexit v následujícím výkladu.

Vlastnosti BFS


```

begin
    if Start = GOAL then return(SUCCESS)
    while (_open <> []) do begin
        X := first(open)
        open := open - [X]
        else begin
            E := expand(X)
            if for any Y in E: Y = GOAL then return(SUCCESS)
                else open := open + E
        end
    end
    return(failure)
end.

```


Mějme b maximální faktor větvení (největší počet hran jdoucích z libovolného uzlu) daného stromu, d - nejmenší hloubka stromu, kde se nachází řešení a m maximální hloubka stromu - může být ∞ .

- **úplné:** ANO (je-li b konečné)
- **čas:** $1 + b + b^2 + b^3 + \dots + b^d = O(b^d)$
- **paměť ?**

Mějme b maximální faktor větvení (největší počet hran jdoucích z libovolného uzlu) daného stromu, d - nejmenší hloubka stromu, kde se nachází řešení a m maximální hloubka stromu - může být ∞ .

- **úplné:** ANO (je-li b konečné)
- **čas:** $1 + b + b^2 + b^3 + \dots + b^d = O(b^d)$
- **paměť:** $O(b^d)$

Mějme b maximální faktor větvení (největší počet hran jdoucích z libovolného uzlu) daného stromu, d - nejmenší hloubka stromu, kde se nachází řešení a m maximální hloubka stromu - může být ∞ .

- **úplné:** ANO (je-li b konečné)
- **čas:** $1 + b + b^2 + b^3 + \dots + b^d = O(b^d)$
- **paměť:** $O(b^d)$
- **optimální ?**

Mějme b maximální faktor větvení (největší počet hran jdoucích z libovolného uzlu) daného stromu, d - nejmenší hloubka stromu, kde se nachází řešení a m maximální hloubka stromu - může být ∞ .

- **úplné:** ANO (je-li b konečné)
- **čas:** $1 + b + b^2 + b^3 + \dots + b^d = O(b^d)$
- **paměť:** $O(b^d)$
- **optimální:** ano, optimalizuje-li se hloubka

Mějme b maximální faktor větvení (největší počet hran jdoucích z libovolného uzlu) daného stromu, d - nejmenší hloubka stromu, kde se nachází řešení a m maximální hloubka stromu - může být ∞ .

- **úplné:** ANO (je-li b konečné)
- **čas:** $1 + b + b^2 + b^3 + \dots + b^d = O(b^d)$
- **paměť:** $O(b^d)$
- **optimální:** ano, optimalizuje-li se hloubka

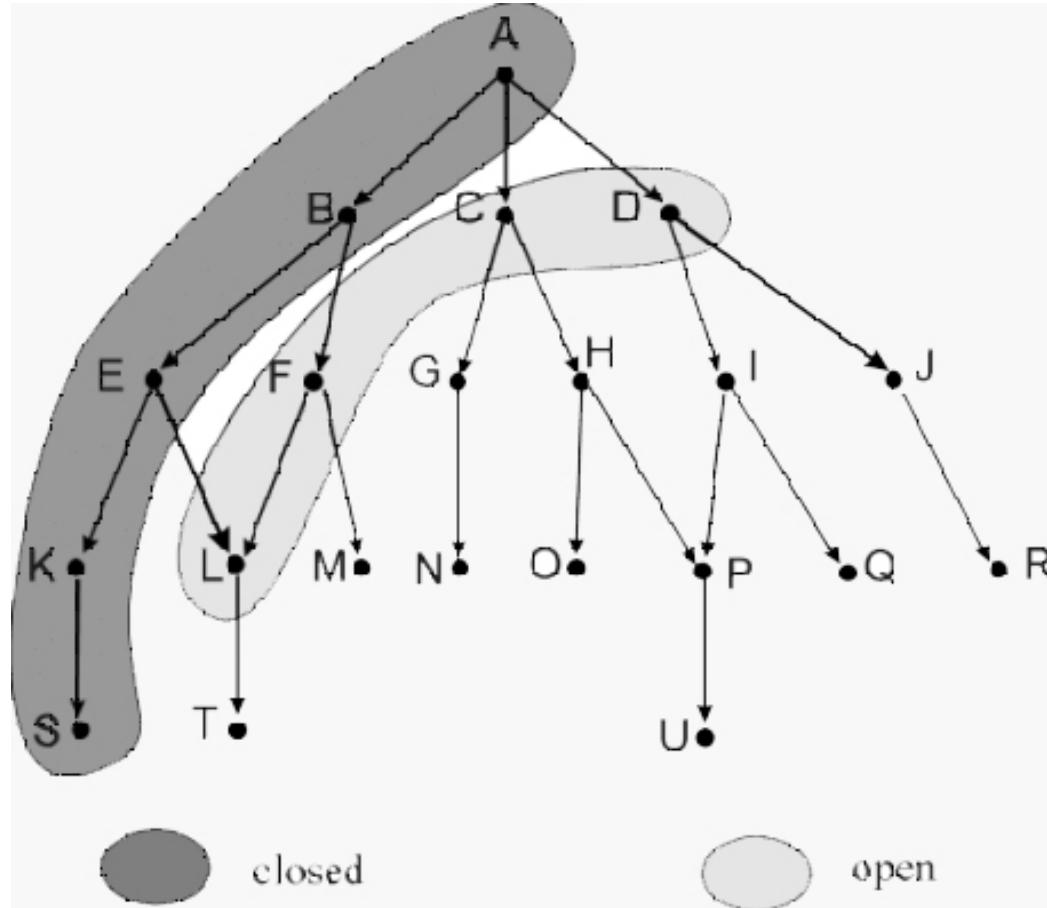
Prostor je největší problém - lehce lze generovat 100MB/sec

Prohledávání do šířky – Breadth First Search (BFS)

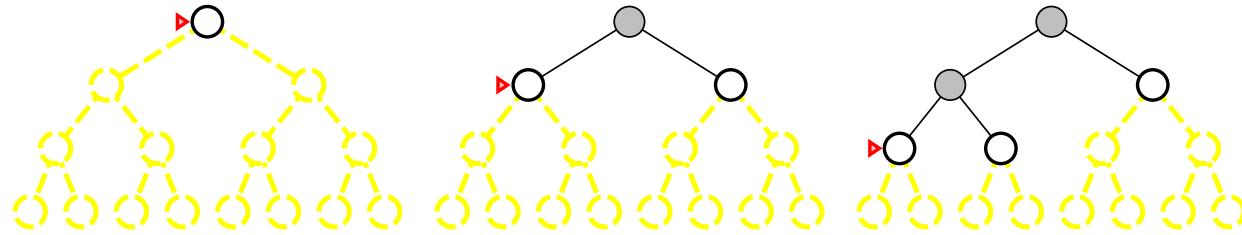

Depth	Nodes	Time	Memory
0	1	1 millisecond	100 bytes
2	111	.1 seconds	11 kilobytes
4	11,111	11 seconds	1 megabyte
6	10^6	18 minutes	111 megabytes
8	10^8	31 hours	11 gigabytes
10	10^{10}	128 days	1 terabyte
12	10^{12}	35 years	111 terabytes
14	10^{14}	3500 years	11,111 terabytes

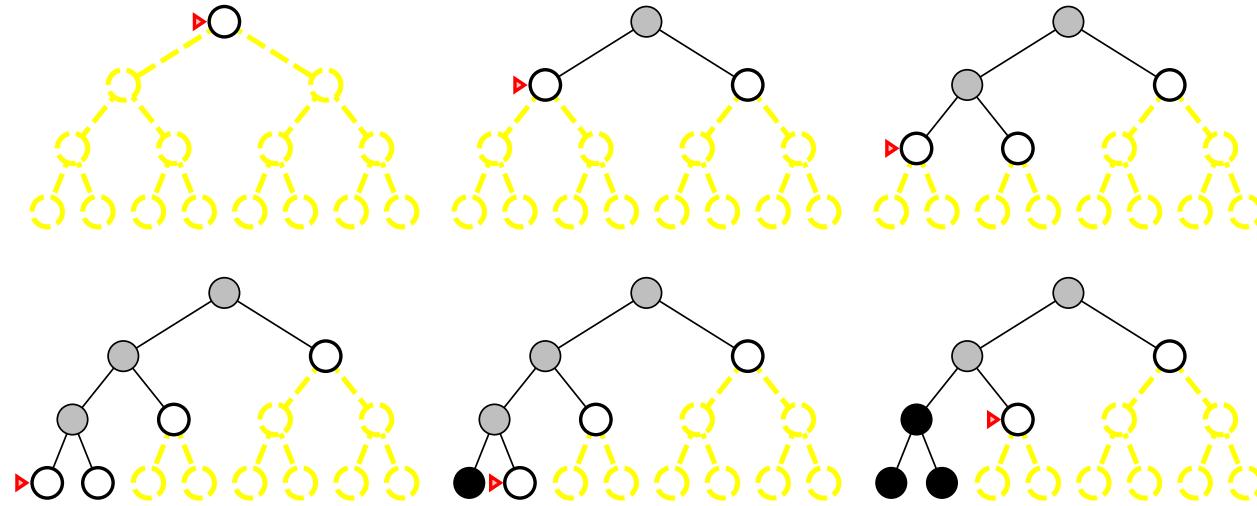
Prohledávání do hloubky – Depth First Search (DFS)

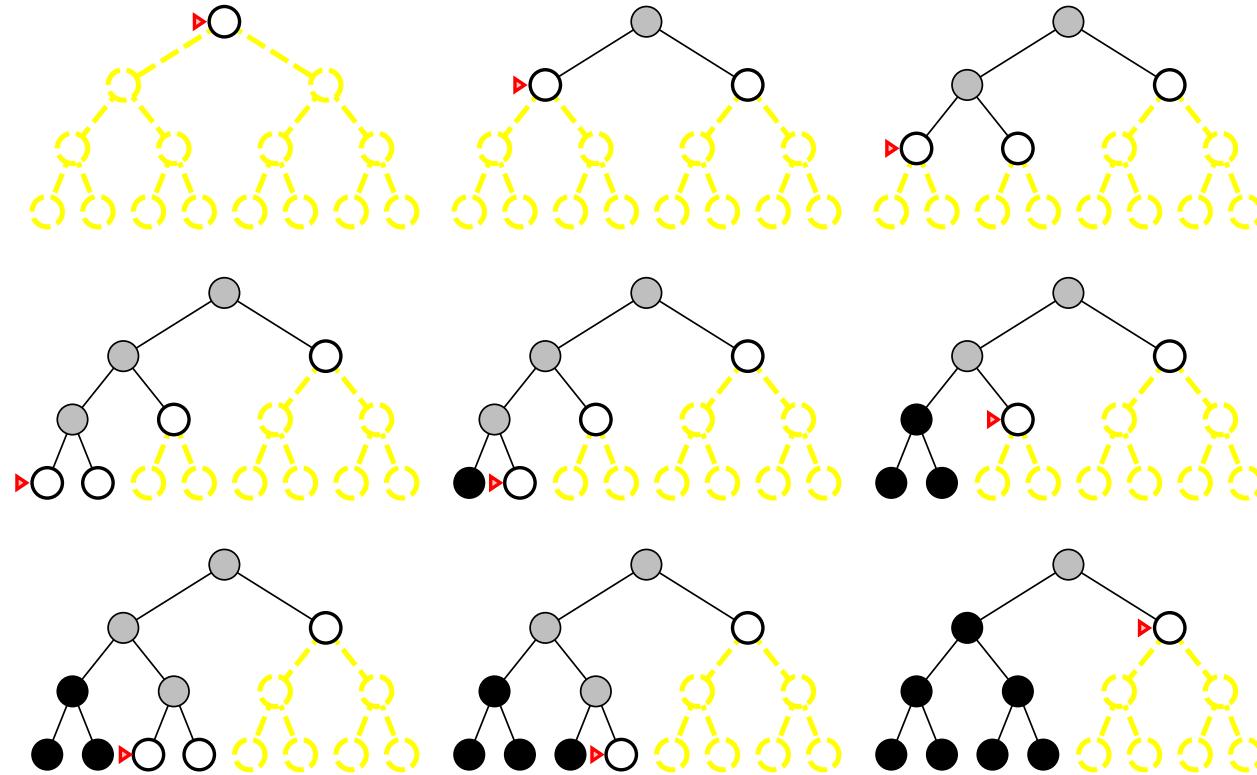
Prohledávání do hloubky – Depth First Search (DFS)

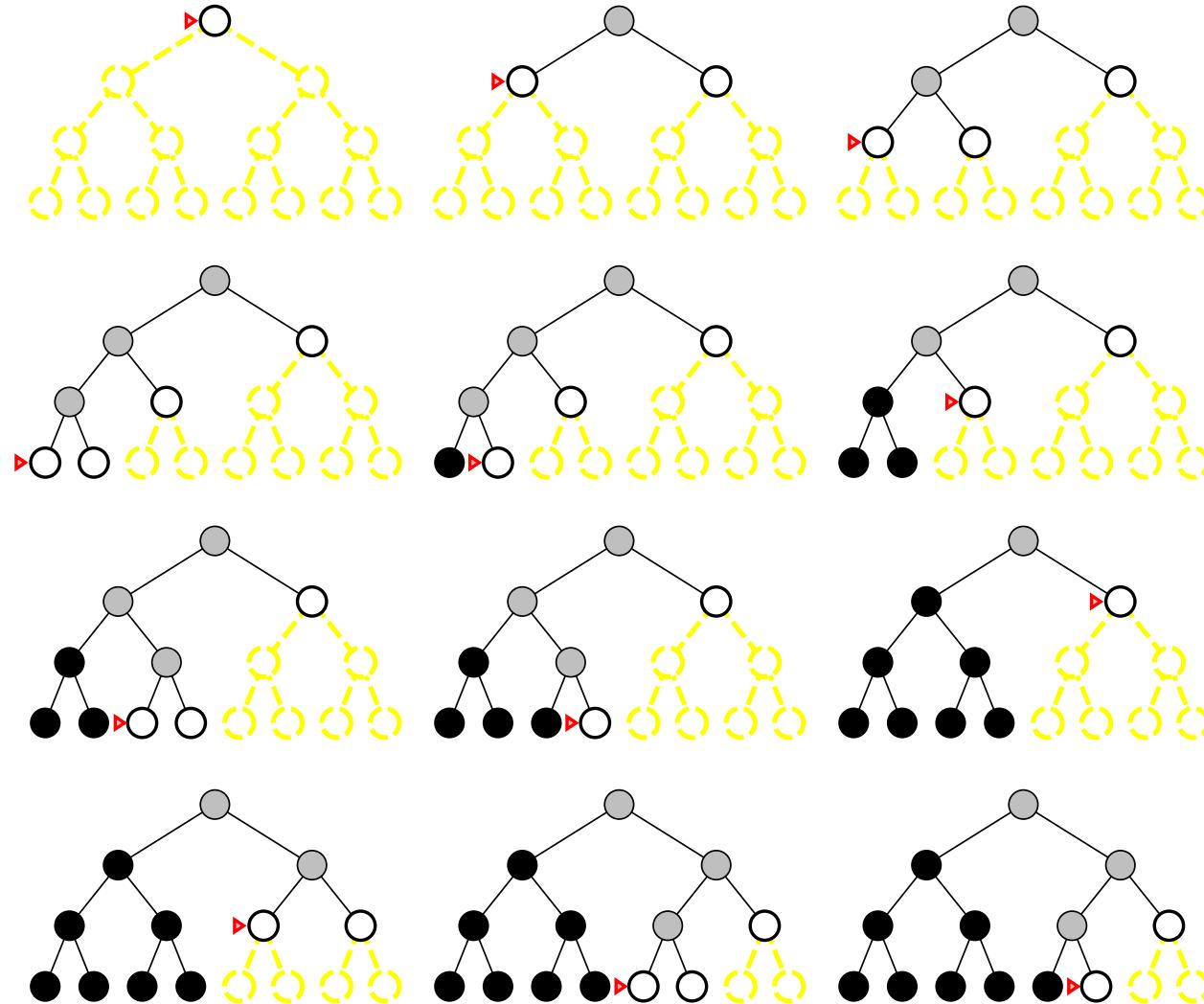
Prohledávání do hloubky – Depth First Search (DFS)

Prohledávání do hloubky – Depth First Search (DFS)

Prohledávání do hloubky – Depth First Search (DFS)

Algoritmus, který neřeší možnost zacyklení:

```
begin
    open := [Start]
    while (open <> []) do begin
        X := first(open)
        open := open - [X]
        if X = GOAL then return(SUCCESS)
        else begin
            E := expand(X)
            open := E + open
        end
    end
    return(failure)
end.
```


Algoritmus, který zabraňuje zacyklení za použití sezamu closed:

```
begin
    open := [Start], closed := []
    while (open <> []) do begin
        X := first(open)
        closed := closed + [X], open := open - [X]
        if X = GOAL then return(SUCCESS)
        else begin
            E := expand(X)
            E := E - closed
            open := E + open
        end
    end
    return(failure)
end.
```


Mějme b maximální faktor větvení (největší počet hran jdoucích z libovolného uzlu) daného stromu, d - nejmenší hloubka stromu, kde se nachází řešení a m maximální hloubka stromu - může být ∞ .

Mějme b maximální faktor větvení (největší počet hran jdoucích z libovolného uzlu) daného stromu, d - nejmenší hloubka stromu, kde se nachází řešení a m maximální hloubka stromu - může být ∞ .

- úplné ?

Mějme b maximální faktor větvení (největší počet hran jdoucích z libovolného uzlu) daného stromu, d - nejmenší hloubka stromu, kde se nachází řešení a m maximální hloubka stromu - může být ∞ .

- úplné: NE (i když je b konečné, z důvodu možné existence smyček)

Mějme b maximální faktor větvení (největší počet hran jdoucích z libovolného uzlu) daného stromu, d - nejmenší hloubka stromu, kde se nachází řešení a m maximální hloubka stromu - může být ∞ .

- úplné: NE (i když je b konečné, z důvodu možné existence smyček)
- čas ?

Mějme b maximální faktor větvení (největší počet hran jdoucích z libovolného uzlu) daného stromu, d - nejmenší hloubka stromu, kde se nachází řešení a m maximální hloubka stromu - může být ∞ .

- **úplné:** NE (i když je b konečné, z důvodu možné existence smyček)
- **čas:** b^m – tzn. exponenciálně podle m , problémy, je-li m výrazně větší než d .

Mějme b maximální faktor větvení (největší počet hran jdoucích z libovolného uzlu) daného stromu, d - nejmenší hloubka stromu, kde se nachází řešení a m maximální hloubka stromu - může být ∞ .

- **úplné:** NE (i když je b konečné, z důvodu možné existence smyček)
- **čas:** b^m – tzn. exponenciálně podle m , problémy, je-li m výrazně větší než d .
- **paměť ?**

Mějme b maximální faktor větvení (největší počet hran jdoucích z libovolného uzlu) daného stromu, d - nejmenší hloubka stromu, kde se nachází řešení a m maximální hloubka stromu - může být ∞ .

- **úplné:** NE (i když je b konečné, z důvodu možné existence smyček)
- **čas:** b^m – tzn. exponenciálně podle m , problémy, je-li m výrazně větší než d .
- **paměť:** $O(bm)$

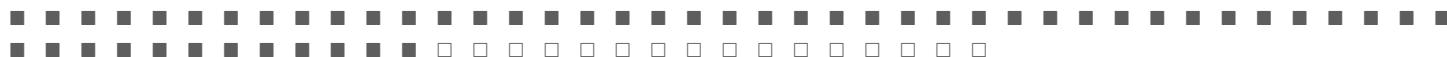
Mějme b maximální faktor větvení (největší počet hran jdoucích z libovolného uzlu) daného stromu, d - nejmenší hloubka stromu, kde se nachází řešení a m maximální hloubka stromu - může být ∞ .

- **úplné:** NE (i když je b konečné, z důvodu možné existence smyček)
- **čas:** b^m – tzn. exponenciálně podle m , problémy, je-li m výrazně větší než d .
- **paměť:** $O(bm)$
- **optimální ?**

Mějme b maximální faktor větvení (největší počet hran jdoucích z libovolného uzlu) daného stromu, d - nejmenší hloubka stromu, kde se nachází řešení a m maximální hloubka stromu - může být ∞ .

- **úplné:** NE (i když je b konečné, z důvodu možné existence smyček)
- **čas:** b^m – tzn. exponenciálně podle m , problémy, je-li m výrazně větší než d .
- **paměť:** $O(bm)$
- **optimální:** ne

DL-DFS (Depth-limited) search:

prohledávání do hloubky s omezenou hloubkou prohledávání l

ID-DFS (Iterative deepening) search:

prohledávání do hloubky s iterativní se zvyšující hloubkou prohledávání l

Algoritmus:

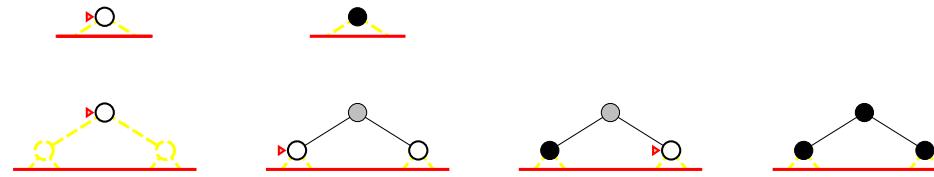
1. $l = 1$
2. proved DL-DFS s hloubkou l
3. if řešení nalezeno konec
jinak $l = l + 1$ a jdi na 2

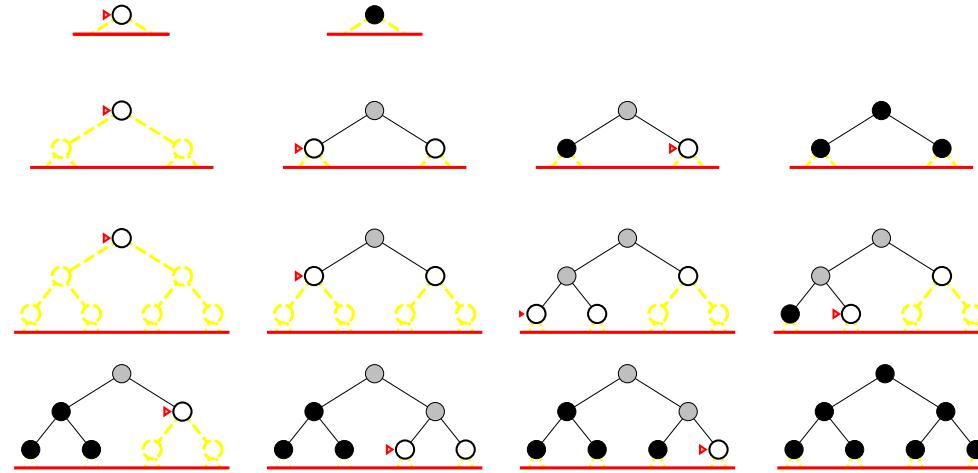
Algoritmus IDDFS prohledávání

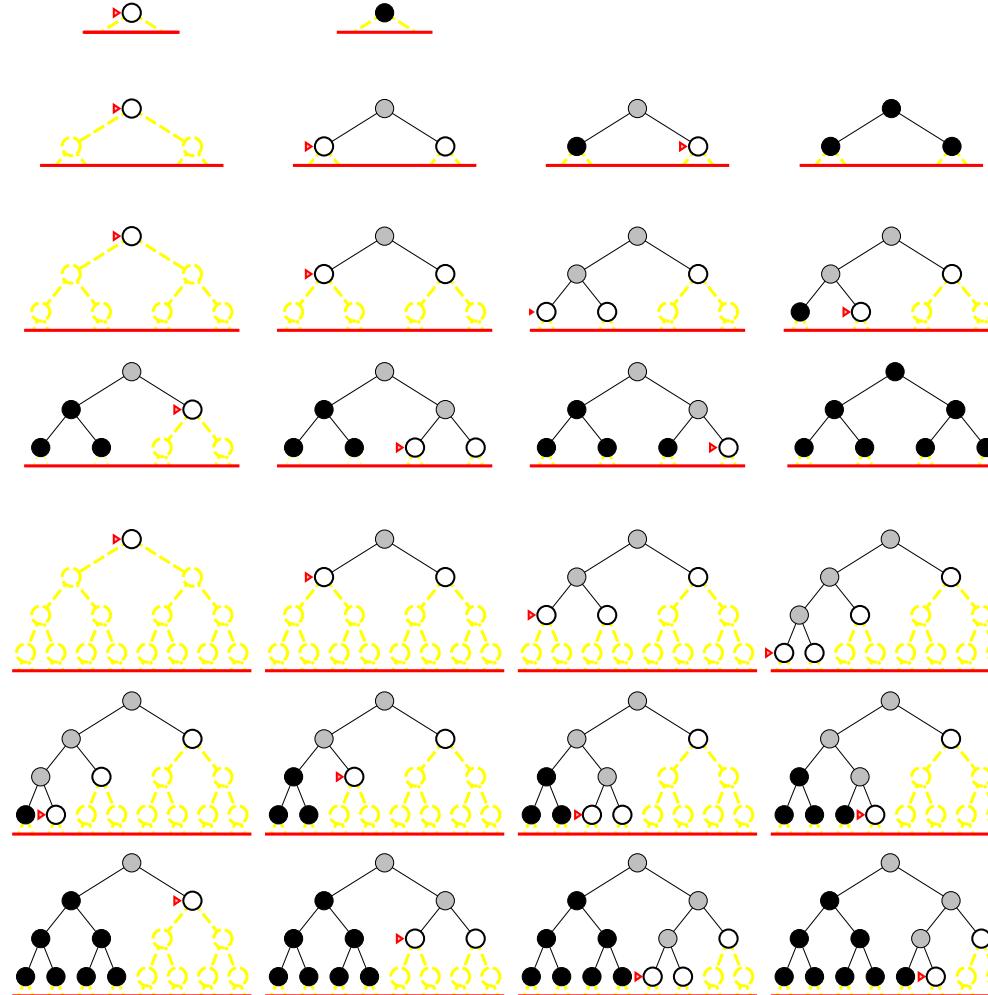
Algoritmus IDDFS prohledávání

Algoritmus IDDFS prohledávání

Algoritmus IDDFS prohledávání

Algoritmus ID-DFS prohledávání

- úplné ?

Algoritmus ID-DFS prohledávání

- úplné: ANO (je-li b konečné)

Algoritmus ID-DFS prohledávání

- úplné: ANO (je-li b konečné)
- čas ?

- **úplné:** ANO (je-li b konečné)
- **čas:** $d + 1 + (d)b + (d - 1)b^2 + (d - 2)b^3 + \dots + b^d < db^d = O(b^d)$
předpokládáme-li, že každé jedno prohledávání je realizováno algoritmem o komplexitě $O(b^l)$

- **úplné:** ANO (je-li b konečné)
- **čas:** $d + 1 + (d)b + (d - 1)b^2 + (d - 2)b^3 + \dots + b^d < db^d = O(b^d)$
- **paměť ?**

- **úplné:** ANO (je-li b konečné)
- **čas:** $d + 1 + (d)b + (d - 1)b^2 + (d - 2)b^3 + \dots + b^d < db^d = O(b^d)$
- **paměť:** $O(bd)$

- **úplné:** ANO (je-li b konečné)
- **čas:** $d + 1 + (d)b + (d - 1)b^2 + (d - 2)b^3 + \dots + b^d < db^d = O(b^d)$
- **paměť:** $O(bd)$
- **optimální ?**

- **úplné:** ANO (je-li b konečné)
- **čas:** $d + 1 + (d)b + (d - 1)b^2 + (d - 2)b^3 + \dots + b^d < db^d = O(b^d)$
- **paměť:** $O(bd)$
- **optimální:** ano, optimalizuje-li se hloubka

Algoritmus ID-DFS prohledávání

- **úplné:** ANO (je-li b konečné)
- **čas:** $d + 1 + (d)b + (d - 1)b^2 + (d - 2)b^3 + \dots + b^d < db^d = O(b^d)$
- **paměť:** $O(bd)$
- **optimální:** ano, optimalizuje-li se hloubka

:: **porovnání:** pro $b = 10$ a $d = 5$ v nejhorším případě:

Algoritmus ID-DFS prohledávání

- **úplné:** ANO (je-li b konečné)
- **čas:** $d + 1 + (d)b + (d - 1)b^2 + (d - 2)b^3 + \dots + b^d < db^d = O(b^d)$
- **paměť:** $O(bd)$
- **optimální:** ano, optimalizuje-li se hloubka

:: **porovnání:** pro $b = 10$ a $d = 5$ je počet expandovaných uzlů nejhorším případě:

- $N(\text{id-dfs}) = 6 + 50 + 400 + 3,000 + 20,000 + 100,000 = 123,456$
- $N(\text{bfs}) = 1 + 10 + 100 + 1,000 + 10,000 + 100,000 = 111,111$

ID-DFS expanduje pouze o cca 11% uzlů, což se díky výrazným úsporám paměti vyplatí.

Porovnání Strategií

kritérium/algoritmus	BFS	DFS	DL-DFS	ID-DFS	BiDir
čas	b^d	b^m	b^l	b^d	$b^{\frac{d}{2}}$
paměť	b^d	bm	bl	bd	$b^{\frac{d}{2}}$
optimalita	ano	ne	ne	ano	ano
úplnost	ano	ne	ano (pro $l \geq d$)	ano	ano

kde b je faktor větvení, d je hloubka ve které se nachází nejmělký řešení, m je maximální hloubka stromu, l je mez prohledávání.

